

بررسی رابطه تاب‌آوری تحصیلی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان و میانجی معنای تحصیلی

لایا جعفری^۱، مسعود حجازی^۲ و افسانه صبحی^۲

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه تاب‌آوری تحصیلی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان و میانجی معنای تحصیلی در بین دانش‌آموزان دختر متوسطه دوره دوم شهر خرمدره انجام شد. روش پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی به طور ویژه تحلیل مسیر بود. داده‌های مورد نیاز از بین نمونه‌ای از دانش‌آموزان دختر متوسطه دور دوم شهر خرمدره به تعداد ۱۹۶ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی گردآوری شد. برای گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌های تاب‌آوری تحصیلی سامونلز و معنای تحصیلی هندرسون-کینگ و اسمیت استفاده شد. برای سنجش موفقیت تحصیلی از معدل کسب شده توسط دانش‌آموزان در دو نیمسال اول و دوم استفاده شد. داده‌ها استخراج شده توسط نرم افزارهای SPSS و لیزرل بررسی و تحلیل شد. یافته‌ها نشان داد که بین معنای تحصیلی با عملکرد تحصیلی و بین تاب‌آوری تحصیلی با معنای تحصیلی و بین تاب‌آوری تحصیلی و بین تاب‌آوری تحصیلی و بین تاب‌آوری تحصیلی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر خرمدره رابطه معناداری وجود دارد. ($p < 0/01$). نتایج نشان داد متغیر معنای تحصیلی رابطه میانجی بین تاب‌آوری تحصیلی و عملکرد تحصیلی از لحاظ آماری معنادار بود. بنابراین، توجه به این متغیرها در حیطه عملکرد تحصیلی حائز اهمیت است.

واژه‌های کلیدی: تاب‌آوری تحصیلی، عملکرد تحصیلی، معنای تحصیلی

۱. نویسنده رابط: دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، واحد علوم تحقیقات زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران
Laya5521862@yahoo.com

۲. استادیار گروه روان‌شناسی تربیتی، واحد علوم تحقیقات زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران

تاریخ دریافت مقاله:

تاریخ پذیرش مقاله:

مقدمه

دانش آموزان، بزرگترین سرمایه انسانی هر جامعه به شمار می آیند چرا که می توانند با درهم آمیختن شور و اشتیاق کودکی و نوجوانی و علم و مهارت آموخته شده، چرخ های پیشرفت و توسعه را به حرکت درآورند. در همه کشورها، سالانه سهم زیادی از درآمد ملی صرف آموزش و پرورش می شود، اما بخش زیادی از هزینه ها هدر می رود. یکی از مواردی که همواره مورد توجه برنامه ریزان، مدیران، معلمان و اولیای دانش آموزان بوده است، عملکرد تحصیلی یادگیرندگان است (راهیما، ۱۳۹۳). منظور از عملکرد تحصیلی اشاره به دلالت درونی تحصیل برای دانش آموز است. برای بعضی از دانش آموزان تحصیل ممکن است به عنوان راهی برای رسیدن به یک حرفه و برای دیگری به عنوان یک منبع فشار محسوب شود (هندرسون، کینگ و اسمیت، ۲۰۰۶).

روانشناسان برای شناسایی عوامل پیش بینی کننده ی عملکرد تحصیلی تاکنون متغیرهای زیادی را مورد بررسی قرار داده اند (نریمانی، عباسی، ابوالقاسمی و احدی، ۱۳۹۲). یکی از عوامل مرتبط با عملکرد تحصیلی، تاب آور می باشد (یران و میل، ۲۰۱۷). تاب آوری فرایند توانایی یا پیامد سازگاری موفق با شرایط تهدید کننده است و نقش مهمی در عملکرد تحصیلی دارد (ثرون و ثرون، ۲۰۱۴). تاب آوری به عنوان توانایی مقاومت در برابر استرس و بازگشت به تعادل طبیعی پس از تجربه عوامل استرس زا تعریف می شود (والترز، ۲۰۱۵). تاب آوری تهدید کننده است و نقش مهمی در عملکرد تحصیلی دارد (ثرون و ثرون، ۲۰۰۶). شواهد پژوهشی نشان می دهد که بین تاب آوری و عملکرد دانش آموزان رابطه مثبت معنی داری وجود دارد (امینی، ۱۳۹۴؛ دون، ۲۰۰۸)؛ بین عملکرد تحصیلی و تاب آوری رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد (مرادی، ۱۳۹۵). تاب آوری ظرفیت بازگشت به حالت اولیه و سازگاری موفقیت آمیز با وجود استرس زیاد و شرایط نامطلوب است (لوتار، ۱۹۹۱). تاب آوری تحصیلی یکی از ابعاد تاب آوری در محیط آموزشی است. دانش آموزانی

که دارای تاب‌آوری هستند به رغم مصائب و دشواری‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی احتمال موفقیت بالاتری دارند (کابرا و پادیللا، ۲۰۱۳). با افزایش سطح تاب‌آوری فرد می‌توان شرایط استرس‌زا را تعدیل نمود و باعث سلامت جسمی، روانی و خشنودی و عملکرد تحصیلی مطلوب فرد شد (وود و بتناگر^۲، ۲۰۱۵). هوسلر^۳ (۲۰۱۳) نشان داد، دانش‌آموزانی که ظرفیت و توان به کارگیری راهبردهای مقابله‌ای موثر ندارند، تاب‌آوری کم و خودکنترلی ضعیفی دارند و به کنترل هیجانات خود قادر نیستند، همچنین توان دنبال کردن اهداف آموزشی و تقاضاهای محیطی را نداشته، موفقیت تحصیلی کمی داشته و دارای اختلالات یادگیری هستند. جوکار، کهولت، ذکری (۲۰۱۱) در پژوهشی نشان داد که بین مدل ارتباطی خانواده و خرده‌مقیاس‌های تاب‌آوری رابطه معنی‌دار وجود دارد؛ همچنین نتایج نشان داد که میانگین نمره دختران به طور معنی‌داری بیشتر از پسران است. پرز، اسپینوزا، راموس، کرونادو و کورتس^۴ (۲۰۰۹) نشان دادند دانش‌آموزانی که تاب‌آوری تحصیلی بالایی دارند، نتایج تحصیلی بهتری نسبت به دانشجویان با سطوح پایین این منابع حفاظتی دارند. صفایی و همکاران (۱۳۹۸) نشان دادند متغیرهای حمایت خانواده و دوستان هم به صورت مستقیم و هم به صورت غیرمستقیم با میانجی‌گری متغیرهای خودکارآمدی تحصیلی، تاب‌آوری تحصیلی و مجذوبیت تحصیلی نقش معنی‌داری در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی داشتند. فتحی و جمال‌آبادی (۱۳۹۶) نشان دادند تاب‌آوری قادر است رابطه‌ی انواع حمایت تحصیلی با سرزندگی تحصیلی را واسطه نماید.

معنای تحصیلی یکی از متغیرهایی است که بر نوع درگیری یادگیرنده با فرایند تحصیل تأثیر دارد. منظور از معنا به دلالت درونی تحصیل است. برای بعضی از دانشجویان تحصیل ممکن است به عنوان یک منبع فشار یا به عنوان راهی برای رسیدن به یک حرفه باشد (هندرسون - کینگ و

-
1. Cabrera & Padilla
 2. Wood & Bhatnagar
 3. Haeussler
 4. Perez, Espinoza, Ramos, Coronado & Cortes

اسمیت^۱، ۲۰۰۶). معنای تحصیلی دارای چند مولفه است که عبارتند از: حرفه، استقلال، آینده، یادگیری، ارتباط، دنیای پیرامون، رشد خویشتن، گام بعدی و فشار رهایی (هندرسون- کینگ و میشل^۲، ۲۰۱۱). براساس نظر آستین^۳ (۱۹۹۳) معنای تحصیلی از دوران مدرسه آغاز می شود. واینر^۴ (۱۹۹۹) نشان داد که تحصیل برای عده‌ای تجربه‌ی یک حس نظم، هدف در زندگی و یک حس امید در مواجهه با نگرانی‌ها مهیا می‌سازد. با گذشت زمان ممکن است معنای تحصیل و اولویت‌های تحصیل تغییر کند به طوری که نسل‌های قدیمی‌تر تحصیل را فعالیتی ارزشمند در نظر می‌گیرند، میانسالان آن را فرصت و وسیله‌ای برای دستیابی به اهداف توصیف می‌کنند و جوان‌ترها تحصیل را امتیازی برای استخدام شدن و بهره‌مندی از فرصت‌های شغلی می‌دانند. کدخدایی و کرمی (۱۳۹۵) نشان دادند که ضرورت تاکید بر ابعاد عاطفی و شناختی مانند معنای تحصیل را در بهبود انگیزش تحصیلی دانشجویان نشان می‌دهد. رضایی و شمس (۱۳۹۴) نتایج نشان داد معنای تحصیلی مهارت‌های ارتباطی را پیش‌بینی می‌کند و همین‌طور این مولفه به همراه مولفه رهایی مهارت‌های ارتباطی را پیش‌بینی می‌کند. در خصوص پیش‌بینی جهت‌گیری آینده، مولفه استقلال جهت‌گیری آینده و مولفه خود مثبت‌نگری را پیش‌بینی می‌کند.

در نتیجه با توجه به اهمیت معنای تحصیلی و تاب‌آوری در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی، هدف این پژوهش بررسی رابطه تاب‌آوری تحصیلی، با میانجی معنای تحصیلی در پیش‌بینی عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان بود. با توجه به مباحث مطرح شده سؤال اصلی این پژوهش این است که چه رابطه‌ای بین تاب‌آوری تحصیلی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان با میانجی معنای تحصیلی وجود دارد؟

-
1. Henderson – kin & Smith
 - 2 . Mitchell
 3. Astin
 4. Weiner

روش

روش پژوهش حاضر از نظر هدف کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها توصیفی از نوع همبستگی به طور ویژه تحلیل مسیر است.

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری: جامعه آماری پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان دختر دبیرستانی شهر خرمدره که در سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ مشغول به تحصیل هستند می‌باشد. نمونه به تعداد ۱۹۶ نفر از جامعه دانش‌آموزان دختر دبیرستانی شهر خرمدره به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌های پژوهش، سعی گردید بعد از تعیین تعداد مدارس به صورت نمونه‌گیری خوشه‌ای تعداد دو مدرسه انتخاب و برای تعیین حجم نمونه به صورت نمونه‌گیری تصادفی ساده تعداد ۱۹۶ نفر انتخاب شد. از ابزارهای زیر جهت گردآوری داده‌های مورد نیاز استفاده شد:

مقیاس تاب‌آوری تحصیلی: پرسشنامه توسط ساموئلز در سال ۲۰۰۴ به منظور اندازه‌گیری میزان تاب‌آوری تحصیلی دانش‌آموزان استفاده شد. این پرسشنامه شامل ۲۹ سوال است که از حوزه‌های مرتبط با موفقیت تحصیلی نظیر خلق و خو، روابط اجتماعی و انگیزش پیشرفت طراحی شده‌اند و از شرکت‌کنندگان خواسته می‌شود تا میزان تاب‌آوری خود را بر روی یک مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از کاملاً مخالف تا کاملاً موافق درجه بندی کنند. ضرایب آلفای کرونباخ در خرده مقیاس‌های آن (مهارت‌های ارتباطی، جهت‌گیری آینده و جهت‌گیری مساله‌محور) برای دانش‌آموزی بین ۰/۶۳ تا ۰/۷۷ و در نمونه دانشجویی بین ۰/۶۲ تا ۰/۷۶ به دست آمد که نشان می‌دهد پایایی این سه عامل قابل قبول است (سلطانی‌نژاد، آسیایی، ادهمی و توانایی یوسفیان، ۱۳۹۲).

مقیاس معنای تحصیلی: این پرسشنامه را هندرسون-کینگ و اسمیت در سال ۲۰۰۶ طراحی کرده‌اند. این ابزار دارای ۸۶ گویه است که با استفاده از مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از یک تا پنج نمره‌گذاری می‌شود. ضرایب پایایی محاسبه شده برای هر یک از این ۱۰ عامل که توسط هندرسون-کینگ و اسمیت محاسبه شده به ترتیب برای مولفه حرفه (۰/۸۷)، استقلال (۰/۸۳)،

آینده (۰/۸۹)، یادگیری (۰/۹۰)، رشد خویشتن (۰/۹۰)، گام بعدی (۰/۷۷)، ارتباطات اجتماعی (۰/۹۱)، تغییر دنیا (۰/۸۴)، فشار روانی (۰/۸۷) و رهایی (۰/۸۲) بودند.

مقیاس عملکرد تحصیلی: در پژوهش حاضر به منظور سنجش موفقیت تحصیلی از میزان معدل کسب شده توسط دانش آموزان در دو نیم سال اول و دوم استفاده شد. فرضیه‌های پژوهش با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون با کاربرد نرم افزار SPSS و تحلیل مسیر با نرم افزار Lisrel8.88 بررسی و تحلیل شده‌اند.

نتایج

۸۷ نفر از دانش آموزان (۴۴/۴ درصد) در رشته انسانی و ۵۵ نفر از دانش آموزان (۲۸/۱ درصد) در رشته تحصیلی تجربی و ۲۰ نفر از دانش آموزان (۱۰/۲ درصد) در رشته ریاضی تحصیل می‌کردند. نهایتاً ۳۴ نفر از دانش آموزان (۱۷/۳ درصد) هم در رشته های فنی و حرفه ای مشغول به تحصیل بودند. در جدول ۱ آماره های توصیفی متغیرهای پژوهش نشان داده شده است.

جدول ۱. آماره های توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیر	زیر مقیاس	N	Min	Max	M	SD
	مهارت های ارتباطی	۱۹۶	۱۳	۶۵	۴۱/۷۲	۱۵/۲۵
تاب آوری	جهت گیری آینده	۱۹۶	۱۰	۵۰	۳۴/۶۹	۱۲/۳۸
تحصیلی	جهت گیری مساله محور	۱۹۶	۶	۳۰	۲۰/۶۶	۷/۵۹
	تاب آوری تحصیلی	۱۹۶	۲۹	۱۴۵	۹۷/۰۸	۳۱/۶۱
	حرفه	۱۹۶	۱۱	۵۵	۳۶/۵۹	۱۳/۷۶
	استقلال	۱۹۶	۵	۲۵	۱۸/۶۲	۶
معنای	آینده	۱۹۶	۳	۱۵	۱۰/۶۷	۳/۲۷
تحصیلی	یادگیری	۱۹۶	۱۰	۵۰	۳۵/۹۲	۱۲/۱۰
	خود	۱۹۶	۱۱	۵۵	۳۹/۷۹	۱۳/۹۲
	گام بعدی	۱۹۶	۳	۱۵	۱۰/۵۵	۳/۴۰

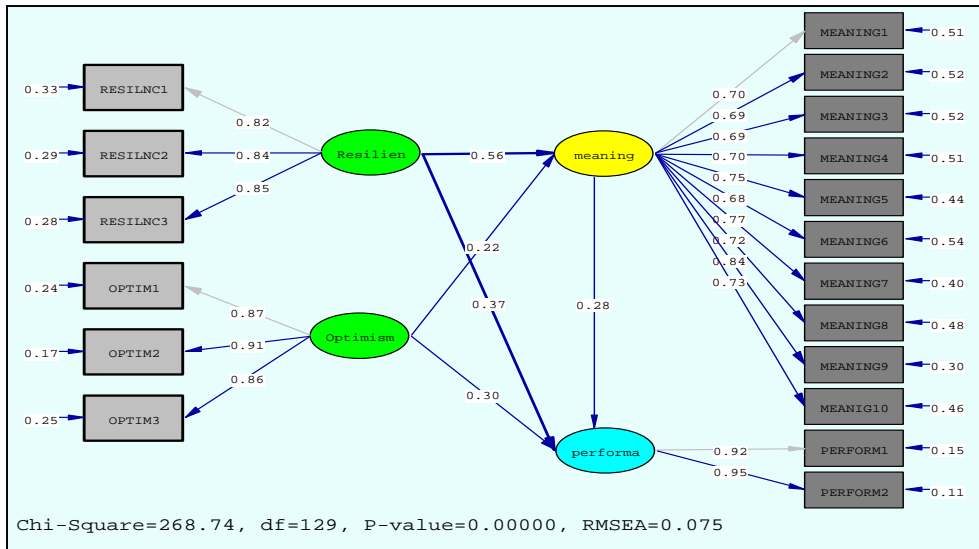
Vol.9, No.3/35-49					دوره‌ی ۹، شماره‌ی ۳/۴۹-۳۵	
۱۴/۲۱	۴۳/۱۰	۶۰	۱۲	۱۹۶	اجتماعی	
۹/۶۵	۲۷/۳۱	۴۰	۸	۱۹۶	دنیای پیرامون	
۱۴/۲۹	۴۰/۶۵	۶۰	۱۲	۱۹۶	فشار روانی	
۱۳/۴۰	۳۶/۰۹	۵۵	۱۱	۱۹۶	رهایی	
۸۰/۶۴	۲۹۹/۲۹	۴۳۰	۸۶	۱۹۶	معنای تحصیلی	
۳	۱۳/۹۱	۲۰	۸	۱۹۶	نیمسال اول	عملکرد
۲/۹۴	۱۴/۳۴	۲۰	۸	۱۹۶	نیمسال دوم	تحصیلی

جدول ۲. بارهای عاملی و میانگین واریانس عوامل

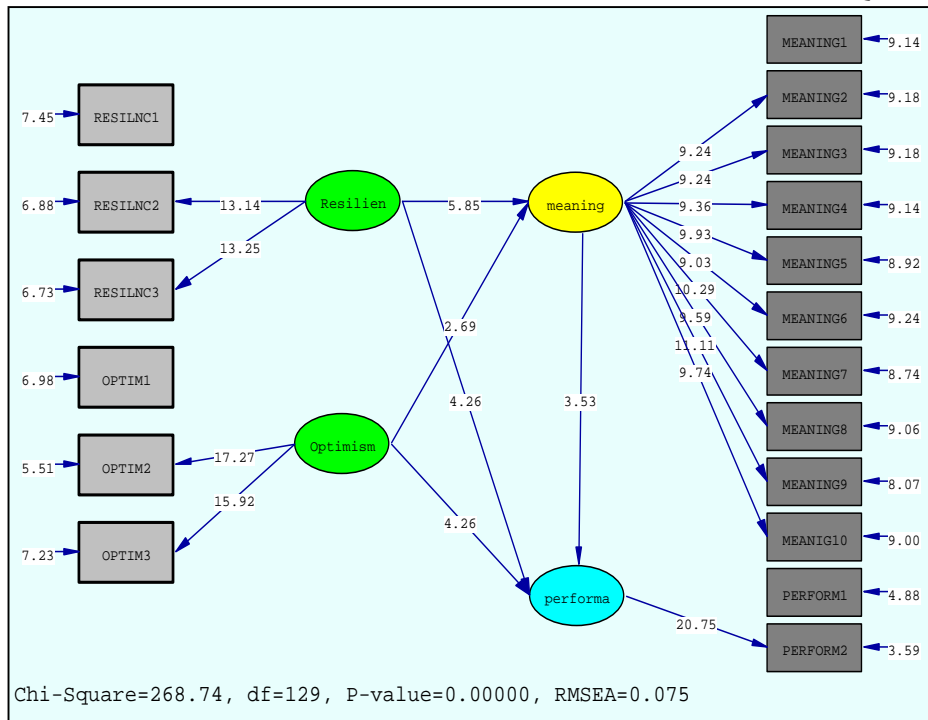
عامل	متغیرهای مشاهده شده	بار عاملی	مقدار t	میانگین واریانس استخراج شده
تاب‌آوری تحصیلی	مهارت‌های ارتباطی	۰/۸۲	-	۰/۸۰
	جهت‌گیری آینده	۰/۸۴	۱۳/۱۴	
	جهت‌گیری مساله محور	۰/۸۵	۱۳/۲۵	
معنای تحصیلی	حرفه	۰/۷۰	-	۰/۵۸
	استقلال	۰/۶۹	۹/۲۴	
	آینده	۰/۶۹	۹/۲۴	
	یادگیری	۰/۷۰	۹/۳۶	
	خود	۰/۷۵	۹/۹۳	
	گام بعدی	۰/۶۸	۹/۰۳	
	اجتماعی	۰/۷۷	۱۰/۲۹	
	دنیای پیرامون	۰/۷۲	۹/۵۹	
	فشار روانی	۰/۸۴	۱۱/۱۱	
	رهایی	۰/۷۳	۹/۷۴	
عملکرد تحصیلی	نیمسال اول	۰/۹۲	-	۰/۹۴
	نیمسال دوم	۰/۹۵	۲۰/۷۵	

همانگونه که در جدول ۲ و اشکال ۱ و ۲ ملاحظه می‌شود. بارهای عاملی همه متغیرهای مشاهده شده بر روی عاملهای پنهان بالا بوده و همه متغیرهای مشاهده شده بخوبی بر روی عاملهای

پنهان بار شده اند. مقدار t همه بارهای عاملی بیشتر از $1/96$ است و این به این معنی است که بارهای عاملی موجود در سطح آلفای $0/05$ معنی دار بوده و اثر معنی داری در ساختن متغیرهای پنهان مدل دارند. این یافته ها نشاندهنده اعتبار افتراقی بین متغیرهای پنهان و همگرایی و تقارب شاخصها در سنجش متغیرهای پنهان دارند.

شکل ۱. مدل معادلات ساختاری مدل با مقادیر استاندارد

شکل ۲. مدل معادلات ساختاری مدل با مقادیر t

بررسی شاخص‌های مختلف برازش مدل نشان‌دهنده برازش خوب مدل با داده‌های جمع‌آوری شده است. در جدول ۳ شاخص‌های برازش مدل مشاهده می‌شود. در مدل اجرا شده نسبت کای اسکوار به درجه آزادی برای مدل برابر با برابر با ۲/۰۸ می‌باشد که حاکی از برازش مطلوب مدل است. شاخص‌های GFI و AGFI به ترتیب برابر با ۰/۸۷ و ۰/۸۲ که نشان‌دهنده برازش نسبتاً مطلوب داده با مدل هستند. هر چند به نظر دیوید ای. کنی، شاخص‌های نیکویی برازش GFI و AGFI به شدت تحت تأثیر حجم نمونه هستند و ممکن است مقادیر بالایی را نشان دهند. همچنین معیار RMSEA برای مدل برابر با ۰/۰۷۵ که نشان‌دهنده عملکرد ضعیف باقیمانده‌ها در مدل می‌باشد، این معیار بین ۰/۰۵ تا ۰/۰۸ قابل قبول است. شاخص برازش هنجار شده یا NFI در مدل برابر با ۰/۹۶ است که نشان‌دهنده برازش مطلوب مدل کمتر از مقدار مطلوب است. همچنین مقدار شاخص

بررسی رابطه تاب آوری تحصیلی با عملکرد تحصیلی دانش آموزان و میانجی معنای تحصیلی

NNFI (شاخص نیلی) برای مدل بالای ۰/۹۸ است که دال برازش خوب مدل است. شاخص IFI در مدل برابر با ۰/۹۸ است. شاخص برازش تطبیقی CFI برابر با ۰/۹۸ است و نشاندهنده برازش مطلوب مدل با داده ها است. شاخص RMR یا ریشه دوم میانگین مربعات باقیمانده برای مدل برابر با ۰/۰۸۵ است و مقدار این شاخص هر چقدر به صفر نزدیکتر باشد نشانگر برازش خوب مدل است. بطور کلی ارزیابی شاخصهای مختلف برازش مدل، بیانگر وجود برازش مدل مفهومی طراحی شده با داده های تجربی جمع آوری شده است و می توان گفت که مدل اجرا شده برازش خوبی با داده های تجربی دارد.

جدول ۳. شاخص های برازش مدل پژوهش

شاخص	NNFI	NFI	RMR	IFI	R.M.S.E.A	CFI	AGFI	GFI	D.F	χ^2	P-Value
مقدار شاخص	۰/۹۸	۰/۹۶	۰/۰۸۵	۰/۹۸	۰/۰۷۵	۰/۹۸	۰/۸۲	۰/۸۷	۱۲۹	۲۶۸/۷۴	۰/۰۰۱

مقدار مجاز بالاتر از بالاتر از نزدیکی بالاتر از < 0.08 بالاتر از بالاتر از بالاتر از $0.05 < X$ به صفر 0.09 0.09 0.09 0.09 0.09 0.09 0.09 0.09 0.09 0.09 0.09

$$\frac{\chi^2}{d.f} < 3 = \frac{268.74}{129} = 2.08$$

جدول ۴. ضرایب مسیر و مقادیر t هر یک از مسیرهای معادله ساختاری به تفکیک مدل

مدل معادله	شماره	مسیرها	مقدار t	برآوردهای استاندارد مسیر	R ²
مدل ۱	۱	معنای تحصیلی * تاب آوری تحصیلی	۵/۸۵	۰/۵۶**	۰/۵۱
	۲	عملکرد تحصیلی * تاب آوری تحصیلی	۴/۲۶	۰/۳۷**	۰/۶۷
		عملکرد تحصیلی * معنای تحصیلی	۳/۵۳	۰/۳۰**	

همانگونه که در جدول ۴ مشاهده می شود ارتباط ساختاری بین متغیرهای نهفته درونی و بایکدیگر بر اساس آزمون t معنی دار است.

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش بررسی نقش تاب‌آوری تحصیلی در عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان و نقش متغیر میانجی معنای تحصیلی در این روابط بود. نتایج بیانگر این بود که روابط مفروض در مدل معنادار و مثبت بود. نتایج به دست آمده حاکی از این است که ارتباط ساختاری بین متغیرهای نهفته درونی و با یکدیگر بوده و موید روابط تئوریک مفروض است.

نتایج نشان داد بین معنای تحصیلی با عملکرد تحصیلی رابطه دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر خرمدره رابطه وجود دارد. نتیجه بدست آمده با نتایج پژوهش‌های کدخدایی و کرمی (۱۳۹۵) و عیسی‌زادگان و همکاران (۱۳۸۸) همخوانی دارد. در توجیه این یافته‌ها می‌توان چنین گفت که مسائل شناختی و عاطفی درگیر در امر تحصیل، بر پیشرفت و ارتقای علمی دانش‌آموزان بسیار مؤثر بوده و در کنار امور آموزشی باید به عواطف و احساسات دانش‌آموزان نیز توجه ویژه شود.

بین تاب‌آوری تحصیلی با معنای تحصیلی دانش‌آموزان دوره دوم متوسطه شهر خرمدره رابطه وجود دارد. نتیجه بدست آمده با نتایج پژوهش رضایی و شمس (۱۳۹۴) همسو می‌باشد. تاب‌آوری تحصیلی موجب تقویت یک نوع از توانایی ذهنی و فکری در دانش‌آموزان می‌شود که این توانایی در شکل‌گیری معنای تحصیلی در ابعاد مختلف، از جمله معنی حرفه و درآمد همچنین استقلال (تحقق بزرگ شدن) توانایی آینده‌نگری (شانسی برای کشف مسیر زندگی)؛ ایجاد توانایی برای یادگیری (تفکر انتقادی به ایده‌های نو)؛ همچنین شناختن خود و انگیزه‌ها فرصت دوست‌یابی و درگیری در فعالیت‌ها، کمک به کنترل فشار روانی می‌شود و از سویی می‌تواند در دانش‌آموزان توانایی‌گریز از موقعیت‌های پر تنش بزرگسالی را ایجاد کند.

بین تاب‌آوری تحصیلی با عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان دختر دوره دوم متوسطه شهر خرمدره رابطه وجود دارد. نتیجه بدست آمده با نتایج پژوهش‌های هوسلر (۲۰۱۳)، جوکار، کهولت، ذکری (۲۰۱۱) و ابولقاسمی (۱۳۹۰) همخوانی دارد. در محیط آموزشی دانش‌آموزان دارای تاب‌آوری، بر خلاف موانع و مشکلات اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی در سطح بالائی موفق

می شوند. افراد با تاب آوری بالا به دلیل عزت نفس بالاتر از سازگاری تحصیلی بهتر برخوردار بوده و عملکرد تحصیلی بالاتری را از خود نشان می دهند. همچنین، دانش آموزان با تاب آوری بالا به دلیل برخورداری از سرسختی روانشناختی، رویدادهای ناخوشایند را به عنوان فرصتی برای یادگیری تلقی کرده و احساس کنترل بیشتری نسبت به رویدادهای زندگی خود داشته و بنابراین بهتر قادرند تا در شرایط استرس زا و بحرانی آرامش خود را حفظ کرده و در نهایت به سازگاری بهتر و پیشرفت تحصیلی بالاتری دست یابند. بطور کلی، تاب آوری تحصیلی به افراد کمک می کند با عوامل به وجود آورنده عملکرد تحصیلی نامطلوب و ضعیف مقابله کنند و ضمن سازگاری موفق با چالشها و تهدیدهای گریزناپذیر در طی دوره تحصیل، سلامت روانی و بهزیستی خود را حفظ کرده و واکنشهای موفقیت آمیزی از خود نشان دهند.

نتایج نشان داد که متغیر معنای تحصیلی به عنوان نقش میانجی در رابطه بین متغیر تاب آوری تحصیلی با عملکرد تحصیلی را دارد. به علت نبود پژوهش مشابه مقایسه نتایج این پژوهش با پژوهش های دیگر مقدور نیست. ولی در کل می توان گفت که افزایش تاب آوری در دانش آموزان می تواند معنای تحصیلی را در ابعاد مختلف تقویت کند و در نتیجه هر سه این متغیرها در کنار هم می تواند موجب تقویت و بهبود عملکرد تحصیلی دانش آموزان شود.

این پژوهش نیز مانند سایر پژوهش ها با محدودیت هایی مواجه بود از جمله این که با در نظر گرفتن این مورد که این مطالعه در دانش آموزان دختر مقطع متوسطه دوره دوم انجام شد تعمیم نتایج آن به گروه های دیگر و مقاطع دیگر تحصیلی باید با احتیاط صورت گیرد. استفاده از ابزار پرسشنامه نیز از محدودیت های دیگر این پژوهش بود، چرا که احتمال سوگیری در ابزارهای خود گزارشی وجود دارد. به تبع محدودیت های یاد شده و یافته های نهایی این مطالعه، پیشنهاد می شود در طرح های پژوهشی آینده، تحقیقات دیگری به منظور روشن شدن ارتباط بین این متغیرها در جوامع آماری و مقاطع تحصیلی دیگر انجام شود تا ارتباط متغیرهای مطالعه شده روشن تر شود. پژوهشگران در پژوهش های آتی نمونه پژوهشی را از گروه های سنی بالاتر از جمله دانشجویان

منابع

- ابوالقاسمی، عباس. (۱۳۹۰). ارتباط تاب‌آوری، استرس و خودکارآمدی با رضایت از زندگی در دانش‌آموزان دارای پیشرفت تحصیلی بالا و پایین. *مطالعات روانشناختی*، ۷(۳)، ۱۳۲-۱۵۱.
- رضایی، مریم و شمس، عبدالحسین. (۱۳۹۴). بررسی رابطه بین تاب‌آوری تحصیلی و معنای تحصیلی در دانش‌آموزان پسر دبیرستانی شهرستان فلاورجان. *فصلنامه چشم‌انداز/امین*، ۳(۲)، ۳۲-۴۰.
- صدوقی، مجید. (۱۳۹۷). رابطه خودکارآمدی و تاب‌آوری تحصیلی با سازگاری و عملکرد تحصیلی دانشجویان علوم پزشکی. *راهنمای آموزش در علوم پزشکی*، ۱۱(۲)، ۷-۱۴.
- صفایی، مریم؛ رضایی، علی محمد و طالع‌پسند، سیاوش. (۱۳۹۸). پیش‌بینی عملکرد تحصیلی بر اساس حمایت خانواده، حمایت دوستان و دیگران: نقش میانجی خودکارآمدی تحصیلی، تاب‌آوری تحصیلی و وجدوبیت تحصیلی. *فصلنامه روانشناسی تربیتی*، ۱۵(۵۲)، ۲۳۹-۲۶۸.
- فتحی، داود و جمال‌آبادی، مونا. (۱۳۹۶). بررسی نقش واسطه‌گری تاب‌آوری در رابطه حمایت تحصیلی و سرزندگی تحصیلی در دانشجویان. *راهنمای آموزش در علوم پزشکی*، ۴(۱۰)، ۲۶۳-۲۶۹.
- کدخدایی، محبوبه السادات و کرمی، زهرا. (۱۳۹۵). بررسی رابطه بین خوش‌بینی و معنای تحصیل با انگیزش تحصیلی دانشجویان. *نامه آموزش عالی*، ۹(۳۶)، ۱۴۳-۱۵۹.
- مرادی، کیوان؛ واعظی، مظفرالدین؛ فرزانه، محمد و میرزایی، محمد. (۱۳۹۳). رابطه خوش‌بینی تحصیلی با پیشرفت تحصیلی در بین دانش‌آموزان مدارس متوسطه پسرانه مناطق ۶ و ۹ شهر تهران. پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، ۲(۵)، ۶۹-۸۰.
- مهریان، عصمت؛ جنا‌آبادی، حسین و پورقاز، عبدالوهاب. (۱۳۹۸). رابطه معنای تحصیلی با استرس ادراک شده و خوش‌بینی تحصیلی در دانش‌آموزان شهر نیشابور. *مجله مطالعات روانشناسی تربیتی*، ۱۶(۳۳)، ۱۳۷-۱۵۶.

Abolghasemi, A. (2011). The relationship between resilience, stress and self-efficacy with life satisfaction in students with high and low academic achievement. *Psychological Studies*, 7 (3), 132-151. (Persian)

- Astin, A. W. (1993). An empirical typology of college students, *Journal of College Student's Development*, 4 (2), 34-40.
- Cabrera, N., & Padilla, A. (2013). Entering and succeeding in the culture of college. *Journal of Behavioral Sciences*, 26(2), 152-157.
- Downey, J. A. (2008). Recommendations for fostering educational resilience in the classroom. *Preventing School Failure: Alternative Education for Children and Youth*, 53(1), 56-64.
- Fathi, D., & Jamalabadi, M. (2017). Investigating the role of resilience mediation in relation to academic support and academic vitality in students. *Journal of Education Strategies in Medical Sciences*, (4) 10, 263-269. (Persian)
- Forenham, T. (2003). Effective intervention of test anxiety reduction. *School Psychology*, 24, 313-328.
- Henderson-King, D., & Mitchell, A. M. (2011). Do materialism, intrinsic aspirations, and meaning in life predict students' meanings of education?. *Social Psychology of Education*, 14(1), 119-134.
- Henderson-King, D., & Smith, M. N. (2006). Meanings of education for university students: Academic motivation and personal values as predictors. *Social Psychology of Education*, 9(2), 195-221.
- Isa Zadegan, A., Hasani, M., & Ahmadian, L. (2009). Students and the meaning of education. *Journal of Culture Strategy*. 7 (3), 165-147. (Persian)
- Kadkhodaei, M. S., & Karami, Z. (2016). Investigating the relationship between optimism and the meaning of education with students' academic motivation. *Journal of Higher Education*, 9 (36), 143-159. (Persian)
- Levine, A., & Cureton, J. S. (1998). *When Hope and Fear Collide: A Portrait of Today's College Student. The Jossey-Bass Higher and Adult Education Series*. Jossey-Bass Publishers, 350 Sansome Street, San Francisco, California 94104-1304.
- Li, H. C., Wang, L. S., Lin, Y. H., & Lee, I. (2011). The effect of a peer mentoring strategy on student nurse stress reduction in clinical practice. *International Nursing Review*, 58(2), 203-210.
- Luthar, S. S. (1991). Vulnerability and resilience: A study of high risk adolescents. *Child Development*, 62(3), 600-616.
- Mehrrian, E., Janaabadi, H., & Pourghaz, A. W. (2019). The relationship between academic meaning and perceived stress and academic optimism in Neishabour students. *Journal of Educational Psychology Studies*, 16 (33), 137-156. (Persian)
- Moradi, K., Waezi, M., Farzaneh, M., & Mirzaei, M. (2014). The Relationship between academic optimism and academic achievement among boys' High school students in Districts 6 and 9 of Tehran. *Journal of Research in School and Virtual Learning*, 2 (5), 69-80. (Persian)
- Rezaei, M., & Shams, A.H. (2015). Investigating the relationship between academic resilience and academic meaning in high school male students in Falavarjan. *Amin Perspective in Applied Psychology*, 3(2), 32-40. (Persian)

- Sadoughi, M. (2018). The relationship between self-efficacy and academic resilience with academic adjustment and performance of medical students. *Journal of Educational Strategies in Medical Sciences*, 11 (2), 7-14. (Persian)
- Safaei, M., Rezaei, A. M., & Talepasand, S. (2019). Predicting academic performance based on family support, support from friends and others: the mediating role of academic self-efficacy, academic resilience and academic attraction. *Journal of Educational Psychology*, 15 (52), 239-268. (Persian)
- Weiner, E. (1999). The meaning of education for university students with a psychiatric disability: a grounded theory analysis. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 22, 403- 409.
- Wood, S. K., & Bhatnagar, S. (2015). Resilience to the effects of social stress: evidence from clinical and preclinical studies on the role of coping strategies. *Neurobiology of stress*, 1, 164-173.

Investigating the relationship between academic optimism and academic resilience with students' academic performance and mediating academic meaning

L. Jafari¹, M. Hejazi², & A. Sobhi²

Abstract

The aim of this study was to investigate the relationship between academic optimism and academic resilience with students' academic performance and mediate academic meaning among second grade female high school students in Khorramdareh. The method of the present study was applied in terms of purpose and descriptive-correlational in terms of data collection method, specifically path analysis. The required data were collected from a sample of 196 second grade female high school students in Khorramdareh by random sampling method. For data collection, Samuels Academic Resilience Questionnaire, Henderson-King and Smith Academic Meaning Questionnaire and Schenmoran et al.'s Academic Optimism Questionnaire were used. Also, the grade point average obtained by students in the first and second semesters was used to measure academic success. After collecting the questionnaires, the extracted data were analyzed by SPSS and LISREL software. Findings showed that there is a significant relationship between academic meaning with academic performance and between academic resilience with academic meaning and between academic resilience with academic performance of female high school students in Khorramdareh. ($p < 0.01$). The results showed that the variable of academic meaning was the mediating relationship between academic resilience and academic performance was statistically significant. Therefore, it is important to pay attention to these variables in the field of academic performance.

Keywords: Academic optimism, Academic resilience, Academic performance, Academic meaning

¹ . **Corresponding Author:** PhD Student in Educational Psychology, Zanjan Research Sciences Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran Laya5521862@yahoo.com

² . Assistant Professor, Department of Educational Psychology, Zanjan Research Sciences Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran